

SELETUSKIRI

Regionaalministri määruse „Biometaani tootmise ja kasutamise suurendamise investeringutoetus” eelnõu juurde

1. Sissejuhatus

Määrus kehtestatakse välissuhtlemisseaduse § 8 lõike 4 ja Vabariigi Valitsuse 29. novembri 2021. a määruse nr 108 „Taaste- ja vastupidavuskava elluviimise korraldus ja toetuse andmise üldtingimused“ (edaspidi *taastekava üldtingimuste määrus*) § 8 lõike 1 alusel ning kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.02.2021, lk 17–75), artikli 18 lõikes 1 nimetatud Eesti taaste- ja vastupidavuskava (edaspidi *taastekava*) riigisisese elluviimise korraldus ning taastekavas nimetatud reformideks ja investeringuteks antava toetuse kasutamise üldtingimused.

Regionaalministri määruse „Biometaani tootmise ja kasutamise suurendamise investeringutoetus“ eelnõu (edaspidi *eelnõu*) kehtestab tingimused taastekavas nimetatud komponendiga 8 (REPowerEU) seotud investeringu 8.3 „Kestliku biogaasi ja biometaani tootmise ja kasutuselevõtu suurendamine“ elluviimiseks. Määruse eesmärk on konkureeriva pakkumismenetluse tulemusel valitavate investeringuprojektidega hoogustada kestliku biometaani tootmist ja kasutust ning suurendada taastuenergia osakaalu ja kiirendada selle kasutuselevõttu. Toetuse andmise tulemusel luuakse Eestis täiendav kestliku biometaani tootmisvõimsus vähemalt 4 miljoni m³ võrra.

Investeeringu tegevus rahastatakse taastekava ja taastekava üldtingimuste määruse § 8 alusel. Investeeringut rahastatakse taastekava alusel Euroopa Liidu taaste- ja vastupidavusrahastust NextGenerationEU. Eelnõuga nähakse ette üldised tingimused, toetatavad tegevused, kulude abikõlblikkuse tingimused ja toetuse kasutamise kord, investeeringu tegevuste läbiviimiseks ning oodatud tulemuste saavutamiseks, samuti kehtestatakse toetuse tagasinõudmise tingimused ja kord.

Määruse eelnõu ja seletuskirja koostasid Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi põllumajanduskeskkonnapoliitika osakonna peaspetsialist Iris Kuhi (5650 9751, iris.kuhi@agri.ee) ja sama osakonna valdkonnajuht Argo Peepson (5692 6963, argo.peepson@agri.ee). Juriidilise ekspertiisi on eelnõule teinud Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumi õigusosakonna peaspetsialist Maarika Öövel (tel 625 6197, maarika.oovel@agri.ee) ja keeleliselt toimetab eelnõu sama osakonna peaspetsialist Heleri Piip (tel 625 6165, heleri.piip@agri.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu § 1 kehtestab määruse reguleerimisala.

Määrusega kehtestatakse taastekavas nimetatud komponendi 8 (REPowerEU) investeringu 8.3 „Biogaasi ja biometaani tootmise ja kasutamise suurendamine“ elluviimiseks toetuse andmise ja kasutamise tingimused ja kord.

Eelnõu § 2 lõigetes 1 ja 2 kirjeldatakse toetuse andmise eesmärki ja oodatavat tulemust. Toetuse andmise eesmärk on konkureeriva pakkumismenetluse tulemusel valitavate investeringuprojektidega hoogustada kestliku biometaani tootmist ja kasutust ning suurendada taastuenergia osakaalu ja kiirendada selle kasutuselevõttu. Toetuse andmise tulemusel suureneb Eestis kestliku biometaani tootmisvõimsus vähemalt 4 miljoni kuupmeetri võrra.

Lõige 3 sätestab, kuidas panustab toetus taastekava ühisesse näitajasse RRF-CI02 – taastuvenergia jaoks paigaldatud täiendav tegev võimsus (MW), Euroopa parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2021/241, millega luuakse taaste- ja vastupidavusrahastu (ELT L 57, 18.2.2021, lk 17–75), artikli 29 lõike 4 punkti a tähenduses ning toetatava projekti keskkonnamõju arvesse võetavatesse näitajatesse.

Eelnõu § 3 sätestab vahendusasutuse.

Sihtasutus Keskkonnainvesteeringute Keskus (*edaspidi KIK*) täidab välissuhtlemisseaduse § 8 lõike 4¹ kohaselt halduslepingu alusel vahendusasutusena selles määru ses nimetatud ülesandeid ja taastekava üldtingimuste määruse § 4 lõikes 7 sätestatud järgmisi ülesandeid:

- 1) menetleb toetuse andmise tingimuste kohaselt esitatud toetuse taotlusi;
- 2) kontrollib taotleja ja taotluse vastavust nõuetele;
- 3) otsustab esitatud toetuse taotluse rahuldamise või mitterahuldamise;
- 4) menetleb maksetaotlusi ning teeb toetuse väljamaksed lõppsaajale või keeldub nendest;
- 5) otsustab toetuse väljamakse tegemise, väljamaksest keeldumise, tagasinõudmise ja taotluse rahuldamise otsuse muutmise ning taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise;
- 6) kontrollib toetatud projektide edenemist, toetusest rahastatud tegevuste, tulemuste ja ühiste näitajate saavutamist ning viib läbi kohapealseid kontrolle lõppsaaja juures;
- 7) vastutab toetuse andmise tingimustes sätestatud tulemuste saavutamise ja §-s 14 nimetatud aruandluse eest;
- 8) täidab muid tegevuskorras t, määru sest või toetuse andmise tingimustest tulenevaid ülesandeid.

Eelnõu § 4 näeb ette alused riigiabi andmiseks.

Toetus on riigiabi Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 ELi aluslepingu artiklite 107 ja 108 kohaldamise kohta, millega teatavat liiki abi tunnistatakse siseturuga kokkusobivaks (ELT L 187, 26.06.2014, lk 1–78), artikli 41 tähenduses.

Artikkel 41 sätestab tingimused investeeringuteks ettenähtud keskkonnakaitseabile, muu hulgas ka abikõlblikud kulud ja abi osakaalu maksimaalse määra ning muud tingimused. Kuna abi antakse konkureeriva pakkumusmenetluse reegleid järgides, võib toetuse määr ulatuda kuni 100 protsendini abikõlblikest kuludest. Antud juhul on toetuse maksimaalne määr 60 protsenti abikõlblikest kuludest, et tagada konkurentsi ja toetada suuremal hulgal ettevõtjaid.

Eelnõu § 5 lõige 1 sätestab toetatavad tegevused. Toetust antakse biometaani tootmisüksuse rajamiseks või olemasoleva biogaasi tootmisüksuse ümberehitamiseks, et seda saaks kasutada biometaani tootmiseks. Toetatav projekt peab suurendama kestliku biometaani tootmist, taastuvenergia osakaalu ja kiirendama taastuvenergia kasutuselevõttu.

Eelnõu § 5 lõige 2 sätestab, et toetatava biometaani tootmisüksuse puhul tuleb toodetava biometaani tootmise korral saavutada vähemalt 80 protsendi võrra väiksem kasvuhoonegaaside heide kasutusel oleva elektri-, soojus- ja jahutusenergia tootmiseks ning mainitust vähemalt 65 protsendi võrra väiksem kasvuhoonegaaside heide transpordisektoris kasutamiseks ja seda konkreetses kasutusvaldkonnas lähtudes taastuvenergia direktiivis (Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2023/2413¹, millega muudetakse direktiivi 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta) artiklis 29 kehtestatud arvutusmetoodikast. Vastavast nõudest tulenevalt peab biometaani tootmisel valdavalt kasutama lähteainena sõnnikut ja läga. Kasutatavad tüüpheite väärtused on transpordis 94,

¹ Direktiivi konsolideeritud tekst <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02018L2001-20231120>, mis sisaldab RED III ehk „Directive (EU) 2023/2413 of the European Parliament and of the Council of 18 October 2023“ täiendusi.

soojuse tootmisel 80 ja elektri tootmisel 183 t CO_{2e}/TJ kohta. Sellekohased arvutused tehakse ühtsetel alustel KIKi poolt etteantud arvutusmudeli abil vastavalt taastuvenergia direktiivi artiklis 29 ja lisa VI B osas toodud metoodikale. Arvutusmudel avaldatakse KIKi kodulehel.

Eelnõu § 5 lõige 3 kirjeldab tootmisüksust ja selle osasid.

Tootmisüksuseks loetakse järgmist tehnoloogiat ja ehituslike investeeringute koosseisu:

- 1) biomassi tarnimiseks vajalik infrastruktuur biogaasi tootmisüksuse alal;
- 2) biomassi hoidla;
- 3) biogaasi tootmise ja kontsentreerimise seadmed;
- 4) biogaasi ja biometaaniga puhastamise seadmed;
- 5) biogaasi ja biometaaniga kompressiooniseadmed;
- 6) biogaasi ja biometaaniga tootmise, puhastamise ja säilitamise seisukohast ohutust tagavad seadmed;
- 7) biometaaniga kvaliteedi mõõtmise seadmed;
- 8) surubiometaaniga äraveoks sobivad säilituspaagid haagistel;
- 9) biogaasi ja biometaaniga torustiku rajamine kuni säilituspaakideni ja nende tootmiskoha vahetusse lähedusse.

Tehnoloogia ja ehituslike investeeringute koosseisu kuuluvad täpsemalt:

- Toormete vastuvõtu ja hoiustamise seadmed ja ehitised (autokaal, pumplad, hoiualad ja hooned ning mahutid, doseerimissüsteemid, lekete ja nõrgvee kogumise süsteem).
- Biogaasi tootmise seadmed (anaeroobse kääritud mahutipark koos seadmetega, biogaasi puhverhoidlad järelkääritud kohal).
- Biogaasi eelpuhastamise seadmed (väävelvesiniku ja kondensaadi eraldus).
- Biogaasi biometaaniga puhastamise seadmed ja tootmise käigus tekkiva jääk-CO₂ kasutuselevõtu seadmed (eraldamine ja komprimeerimine).
- Soojusenergia tootmise seadmed ja biokütuse hoidla.
- Lõhnareostuse käitlusseadmed (biofilter, keemiline heitõhu pesur).
- Olmekanaliseerimine koos juhtimisega puhastisse ja eesvoolu.
- Sadeveekanaliseerimine koos juhtimisega eesvoolu.
- Toorveesüsteem (puurkaev koos toorveetöötlusseadmetega).
- Maa-alused ja maapealsed tehnovõrgud.
- Elektri- ja automaatikasüsteemid, varutoiteallikas (elektrigeneraator vmt).
- Nõrkvoolusüsteemid – videovalve, läbipääsusüsteem, digitaalne logistika süsteem.
- Jaama tehno- ja operaatorite tööruumid.
- Biometaaniga kompressiooni seadmed ja transpordi eelsed surubiometaaniga hoiumahutid.
- Jääkgaasi põleti.

Toetatavad ei ole salvestamisseadmed ning ülekanalitorustiku ja tankimisrajatiste rajamine.

Eelnõu § 5 lõige 4 sätestab, et toetatakse ainult selliseid investeeringuid, millega järgitakse Euroopa Liidu kliima- ja keskkonnanõuandeid standardeid ja prioriteete ning millega ei tekitata Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, millega kehtestatakse kestlike investeeringute hõlbustamise raamistik ja muudetakse määrust (EL) 2019/2088 (ELT L 198, 22.06.2020, lk 13–43), artiklis 17 nimetatud olulist kahju (ingl *do no significant harm*), ning mis on kooskõlas Euroopa Komisjoni teatisega 2021/C58/01 tehnilised suunised põhimõtte „ei kahjusta oluliselt“ kohaldamise kohta taaste- ja vastupidavusraha puhul (ELT C 58, 18.02.2021, lk 1–30).

Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852 artikkel 3 sätestab keskkonnasäästliku majandustegevuse kriteeriumid. Majandustegevus liigitatakse keskkonnasäästlikuks, kui majandustegevus aitab oluliselt kaasa ühe või mitme keskkonnaeesmärgi (kliimamuutuste leevendamine, kliimamuutustega kohanemine, vee ja mereressursside kestlik kasutamine ja kaitse, üleminek ringmajandusele, saastatuse vältimine ja tõrje, elurikkuse ja ökosüsteemide kaitse ja taastamine) saavutamisele.

Artikkel 17 määrab juhud, mil majandustegevus kahjustab oluliselt:

- 1) kliimamuutuste leevendamist, kui majandustegevus põhjustab olulist kasvuhoonegaaside heidet;
- 2) kliimamuutustega kohanemist, kui majandustegevus põhjustab praeguse kliima ja eeldatava tulevase kliima kahjuliku mõju suurenemist tegevusele endale või inimestele, loodusele või varadele;
- 3) vee- ja mereressursside kestlikku kasutamist ja kaitset, kui majandustegevus kahjustab
 - i) veekogude, sealhulgas pinna- ja põhjavee head seisundit või head ökoloogilist potentsiaali, või
 - ii) mereala head keskkonnaseisundit;
- 4) ringmajandust, mis hõlmab jäätmetekke vältimist ja jäätmete ringlussevõttu, kui
 - i) majandustegevus põhjustab toodete olulise ringi ühes või mitmes etapis olulist ebatõhusust materjalide kasutamisel või selliste loodusvarade nagu mittetaastuvate energiaallikate, tooraine, vee ja pinnase otsesel või kaudsel kasutamisel, sealhulgas toodete vastupidavuse, parandatavuse, uuendatavuse, korduskasutuse või ringlussevõetavuse osas;
 - ii) majandustegevus suurendab oluliselt jäätmete teket, põletamist või kõrvaldamist, välja arvatud ringlusse võetamatute ohtlike jäätmete põletamine, või
 - iii) jäätmete pikaajaline kõrvaldamine võib oluliselt ja pikaajaliselt kahjustada keskkonda;
- 5) saastuse vältimist ja tõrjet, kui majandustegevus põhjustab õhku, vette ja pinnasesse juhitava saasteheite olulist suurenemist võrreldes enne majandustegevusega alustamist valitsenud olukorraga;
- 6) elurikkuse ja ökosüsteemide kaitset ja taastamist, kui majandustegevus:
 - i) kahjustab märkimisväärselt ökosüsteemide head seisundit ja vastupidavust või
 - ii) kahjustab elupaikade ja liikide, sealhulgas liidu tähtsusega liikide kaitsestaatust.

Nii näiteks ei loeta fossiilkütustel põhineva elektri- või soojatootmisega ning sellega seotud ülekande- ja jaotustaristuga seotud tegevusi üldreeglina „ei kahjusta oluliselt“ põhimõtte vastavaks, kuna on olemas taastuvatel ressurssidel põhinevad vähese CO₂ heitega alternatiivid.

Eelnõu § 5 lõige 5 sätestab, et taristuprojektis, mille investeeringute kogumaksumus ületab käibemaksuta 10 miljonit eurot, peab olema tagatud kliimakindlus². Kliimakindluse tagamine on protsess, mille eesmärk on vältida taristu vastuvõtlikkust võimalikele pikaajalistele kliimamõjudele, tagades samas, et järgitakse energiatõhususe esikohale seadmise põhimõtet ja et projektist tulenevate kasvuhoonegaaside heitkoguste tase on kooskõlas 2050. aastaks saavutatava kliimanetraalsuse eesmärgiga.

Taristu on näiteks hooned, võrgutaristu (nt elektrivõrgud, veetaristu), aga ka teed, sealhulgas jalgratta- või jalgteed. Täpsem informatsioon on toodud Euroopa Komisjoni teatise 2021/C 373/01 „Taristu kliimakindluse tagamise tehnilised suunised aastateks 2021–2027“.

Taristuprojektid, mille puhul on vajalik kliimakindluse tagamine, hõlmavad uue taristu rajamist või olemasoleva taristu terviklikku uuendamist või laiendamist. Taristuprojektide puhul on vaja

² <https://www.rtk.ee/toetused-ja-taotlemine/taotlejale-ja-toetuse-saajale/keskkonnanouded#Kliimakindlus>

arvestada energiatõhususe esikohale seadmise põhimõttega, mis tähendab, et taristuprojektidel on oluline suurendada energiatõhusust, et seeläbi kokku hoida energiakulult ning toetada kliima- ja keskkonnaeesmärkide saavutamist.

Hinnangu saab tellida teenusena vastavalt pädevalt organisatsioonilt või koostada ise, kuid sellisel juhul peab olema lisatud pädeva organisatsiooni ametlik kinnitus kasutatud metoodika kohta.

Kliimakindluse hindamise aruande peab taotleja esitama kahe kuu jooksul taotluse rahuldamise otsusest arvates ning ellu viima kliimakindluse hindamisel välja toodud riskide leevendamiseks ette nähtud lahendused.

KHG vorm on üks kahest kliimakindluse analüüsi vormist, mis tuleb koos taotlusega esitada olenemata sellest, kas taotleja esitab kliimakindluse hindamise täieliku analüüsi koos taotlusega või pärast otsuse saamist.

Eelnõu § 5 lõige 6 sätestab, et toetust antakse projektile, mis vastab asjakohastele Euroopa Liidu ja riiklikele keskkonnavalastele õigusaktidele ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivile (EL) 2018/2001 (taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta). Sealhulgas, kuid mitte ainult, tuleb järgida:

- a) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2020/852, artiklis 17 nimetatud põhimõtet „ei kahjusta oluliselt“;
- b) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2023/2413, millega muudetakse direktiivi 2018/2001 taastuvatest energiaallikatest toodetud energia kasutamise edendamise kohta (ELT L 328, 21.12.2018, lk 82–209) (taastuenergia direktiiv), mis on üle võetud vedelkütuse seadusega;
- c) Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2010/75/EL tööstusheidete kohta (saastuse kompleksne vältimine ja kontroll) (ELT L 334, 17.12.2010, lk 17–119), mis on üle võetud tööstusheite seadusega;
- d) atmosfääriõhu kaitse seadust;
- e) energiamajanduse korralduse seadust.

Eelnõu § 5 lõige 7 sätestab, et tooraine, mida kasutatakse biometaaani tootmiseks, peab vastama taastuenergia direktiivi artiklist 29 sätestatud säästlikkuse kriteeriumitele ning loetletud sama direktiivi IX lisas oleva lähteainete nimistus loetletule.

Nendele kriteeriumitele vastates on biomassist energiatootmine kooskõlas „ei kahjusta oluliselt“ printsiibiga.

Biomassi säästlikkuse kriteeriumitele vastamiseks peavad ettevõtjad massibilansi põhimõttel enda igas käitisel kasutatud biomasskütuste kohta arvestust pidama, eristades selgelt säästlike ja mittesäästlike kütuste kogused.

Põllumajandusliku (mittemetsamaal toodetud) päritoluga biomassi tarnete puhul peab iga saadetise juurde olema lisatud informatsioon, mis selgitaks millisel katastroohtsusele (katastroohtsuse tunnus) on biomass kogutud.

Lisaks lähtuda energiamajanduse korralduse seaduse § 32³ lõike 13 alusel kehtestatud „Biomasskütusest toodetud taastuenergia osakaalu arvutamise põhimõtete ning biomassi

säästlikkuse nõuetele ja kriteeriumidele vastavuse tõendamise täpsemad nõuded³ kriteeriumitest.

Üldise grupierandi määruse artikkel 41 lõige 2 kehtestab järgmised tingimused: abi saavad kütused vastavad direktiivi (EL) 2018/2001 ning selle rakendusaktide või delegeeritud õigusaktide kestlikkuse ja kasvuhoonegaaside heitkoguste vähendamise kriteeriumidele ning on valmistatud kõnealuse direktiivi IX lisas loetletud lähteainetest.

Eelnõu § 5 lõige 8 sätestab, et biometaanitootmise käigus tekkiv kääritusjääk (digestaat) tuleb kasutada kas kohe või pärast kompostimist või muud töölust väetise või mullaparanusainena. Digestaadi kasutamisel tuleb lähtuda kehtestatud õigusaktidest.

Eelnõu § 5 lõige 9 sätestab, et tootmisüksuses tuleb tagada, et metaanilekked oleksid vähendatud vähimale võimalikule tasemele, ja leketega seotud hädaolukordade lahendamise kohane tegevus.

Eelnõu § 5 lõige 10 sätestab, et toetatava tegevuse elluviimist ei või alustada varem, sealhulgas sellega seotud siduvaid kohustusi ei või olla võetud varem ning toetatava tegevuse elluviimist tõendavad dokumendid ei või olla väljastatud varem kui taotluse esitamise päevale järgneval päeval.

Eelnõu § 6 sätestab tegevuse eelarve. Toetatava tegevuse eelarve on 19 600 496 eurot. Toetatava tegevuse eelarve kehtestab valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga.

Eelnõu §-s 7 sätestatakse nõuded taotlejale.

Eelnõu § 7 lõikes 1 sätestatu kohaselt võib toetust taotleda äriühing, kelle põhitegevusalaks on äriregistri andmetel justiitsministri 28. detsembri 2005. a määruse nr 59 „Kohtule dokumentide esitamise kord” lisa 16 „Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori (EMTAK)” kohaselt põllu- ja metsamajandus (EMTAK-i jagu A, alajagu 011 kuni 016)⁴. Jagu A hõlmab taimsete ja loomsete loodusvarade kasutamist. Sinna kuulub põllukultuuride kasvatus, loomakasvatus ja -aretus, metsasaaduste ning muude taimsete ja loomsete saaduste varumine talumajapidamises või looduskeskkonnas.

Eelnõu § 7 lõige 2 sätestab, et lõikes 1 nimetatud tingimus loetakse täidetuks ka juhul, kui taotleja on konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 tähenduses valitseva mõju kaudu seotud Eesti äriregistris registreeritud EMTAK-i jao A alajao 011 kuni 016 äriühinguga.

Valitsev mõju on võimalus ühe või mitme ettevõtja poolt ühiselt või ühe või mitme füüsilise isiku poolt ühiselt teise ettevõtja aktsiate või osade omamise kaudu, tehingu või põhikirja alusel või muul viisil otseselt või kaudselt mõjutada teist ettevõtjat, mis võib seisneda õiguses: 1) oluliselt mõjutada teise ettevõtja juhtorganite koosseisu, hääletamist või otsuseid või 2) kasutada või käsutada teise ettevõtja kogu vara või olulist osa sellest.

Eelnõu § 7 lõike 3 kohaselt peab toetuse taotleja vastama järgmistele taastekava üldtingimuste määruse § 5 lõikes 1 sätestatud nõuetele:

1) temal või tema seaduslikul esindajal ei ole karistusseadustiku § 209, 209¹, 210, 260¹, 372, 373, 379 või 384 alusel määratud kehtivat karistust;

³ <https://www.riigiteataja.ee/akt/101072023015>

⁴ https://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/emtak_2008_pdf.pdf

2) tema toetatava tegevusega seotud majandustegevus ei ole lõppenud ega peatunud, kui toetuse saaja tegeleb majandustegevusega;

3) tema maksuvõlg riigile koos intressiga ei ole suurem kui 100 eurot või see on ajatatud;

4) ta ei ole pankrotis ega sundlõpetamisel ja tema suhtes ei ole tehtud lõpetamise otsust;

5) ta ei ole raskustes ettevõtja, kui nii on nõutud riigiabi reeglite kohaselt;

6) tal on omafinantseering tagatud ettenähtud ulatuses ja nõutud korras;

7) tal on toetuse andmise tingimustes sätestatud projekti elluviimiseks ja haldamiseks vajalik kvalifikatsioon või kogemus ning õiguslik, organisatsiooniline või tehniline eeldus;

8) tal on projektile antud tagasimaksmisele kuuluv toetus, sealhulgas muudest Euroopa Liidu programmide ja instrumentidest samale projektile antud toetus, tagasi makstud, kui nõude täitmise tähtpäev on saabunud.

Lisaks loetletud nõuetele ei tohi taotleja olla saanud ega taotlema samal ajal sama kulu kohta toetust riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest või muud tagastamatut riigiabi ning tal peab olema varem riigieelarvelistest või muudest Euroopa Liidu või välisvahenditest saadud ja tagasimaksmisele kuuluv summa tähtajal tagasi makstud või toetuse tagasimaksmise ajatamise korral tagasimaksed tasutud ettenähtud summas.

Taaste- ja vastupidavusraha vaatest ei tohi sama eesmärgi saavutamiseks teisi ELi toetusi kasutada, v.a kui neid teisi toetusi ei ole juba taastekavasse arvestatud. Taaste- ja vastupidavusraha on tulemuspõhine instrument ning kuna maksed on seotud tulemuste saavutamiste ja tingimuste täitmisega, on ka topeltrahastamise kontseptsioon tavapärasest erinev.

Eelnõu § 7 lõige 4 sätestab, mis juhul toetust ei anta. Kui taotleja on riigiabi saaja, ei tohi ta olla raskustes olev ettevõtja Euroopa Komisjoni määruse (EL) nr 651/2014 artikli 2 punkti 18 tähenduses, kui selline nõue tuleneb asjakohasest Euroopa Liidu õigusaktist ja tal ei või olla täitmata sama määruse artikli 1 lõike 4 punktis a nimetatud korraldus ebaseaduslikuks ja siseturuga kokkusobimatuks tunnistatud riigiabi tagasimaksmise kohta.

Eelnõu § 7 lõikes 5 sätestatakse, et lisaks lõigetes 1–4 nimetatud nõuetele peab taotleja olema enne taotluse esitamist tegutsenud vähemalt kaks majandusaastat. Varasemat tegutsemist tõendavad taotluse esitamise aastale vahetult eelnenud kahe majandusaasta aruanded.

Eelnõu § 8 sätestab abikõlblikud ja mitteabikõlblikud kulud.

Eelnõu § 8 lõige 1 sätestab, et toetatav kulu on eelnõu § 5 lõikes 1 nimetatud tegevuse elluviimiseks vajalik kulu, mis tehakse sihtotstarbeliselt, mõistlikult ja majanduslikult soodsaimal viisil ning mis tekib ja mille eest tasub lõppsaaja (edaspidi *toetuse saaja*) abikõlblikkuse perioodil. Tehtud kulu peab olema toetatava tegevuse elluviimiseks vajalik ning kulu suurus peab olema põhjendatud ehk välja selgitatud turu konkurentsivõime vastavalt § 19 nõuetele.

Eelnõu § 8 lõige 2 sätestab, et abikõlblikud kulud on biometaani tootmisüksuse ehitamise kulu või olemasoleva biogaasi tootmisüksuse ümberehitamise kulu, et seda saaks kasutada biometaani tootmiseks. Lisaks on abikõlblik ehitusseadustikus sätestatud tingimustel ja korras ehitatava ehitise omanikujärelevalve kulu ja projekteerimiskulu, kui pärast seda tehakse ehitustööd koostatud projekti alusel. Kulud on abikõlblikud juhul, kui toetatava tegevusega ei ole alustatud, sealhulgas sellega seotud siduvaid kohustusi ei ole võetud varem ning toetatava tegevuse elluviimist tõendavaid dokumente ei ole väljastatud varem, kui taotluse esitamise tähtpäeval (vt eelnõu § 5 lg 10).

Eelnõu § 8 lõige 3 sätestab mitteabikõlblikud kulud. Need on kulud, mis ei ole otseselt seotud projekti elluviimisega ja eesmärkide saavutamise ja sellest seisukohast põhjendamatud.

Eelnõu § 9 kohaselt on projekti abikõlblikkuse periood ajavahemik, millal toetatav tegevus tuleb ellu viia. Projekti abikõlblikkuse perioodi lõpp ei või olla hilisem kui 2026 aasta 31. märts, mis tähendab, et selleks kuupäevaks peab olema toetatav tegevus ellu viidud ja maksed toetuse saaja poolt töövõtjatele ja tarnijatele tasutud. Kui toetuse saaja ei jõua abikõlblikkuse perioodil kõiki eelnimetatud toiminguid sooritada, kaotab ta õiguse toetust saada. Kuna abikõlblikkuse perioodi algus ei või olla varasem kui taotluse esitamise tähtpäev, siis enne taotluse esitamist ei tohi toetuse saaja teha mingisuguseid projekti tegevusi, mille kulude hüvitamist ta soovib.

Eelnõu § 10 määratleb toetuse määra ja suuruse.

Eelnõu § 10 lõige 1 sätestab taotletava toetuse suuruse. Taotletava toetuse maksimumsuurus on 5 miljonit eurot ning omavahel seotud projektid tuleb esitada ühes taotluses.

Eelnõu § 10 lõige 2 sätestab, et üldise grupierandi määruse artikli 41 lõike 10 alusel on toetuse maksimummäär 60 protsenti abikõlblikest kuludest. 60% kehtestatakse tulenevalt turuosalistelt saadud tagasisidest, et tagada konkurentsi ja toetada suuremal hulgal ettevõtjaid. Üldise grupierandi määruse artikli 41 lõike 6 alusel on abikõlblikud kõik investeeringukulud. Eesmärk on vältida tootmise ja toetuse kontsentreerumist, mis on oluline nii konkurentsi, regionaalse tasakaalustatuse kui (energia)julgeoleku aspektist ning transpordi minimeerimiseks. Lisaks tuleb arvestada hajutatuse vajadust ka seoses tekkiva kääritusjääduga, et mitte tekitada võimalikku toitainete liiga muldades ning kääritusjäägi veoga seotud transpordikoormuse kasvu.

Eelnõu § 10 lõige 3 täpsustab, et taotleja ja taotlejaga ühte kontserni kuuluvad ettevõtjad või konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 tähenduses valitseva mõju kaudu üksteisega seotud ettevõtjad loetakse üheks ettevõtjaks, kes saavad kokku toetust selles paragrahvis sätestatud ulatuses. Tingimus on sätestatud seetõttu, et vältida toetuse (ja metaanitootmise) kontsentreerumist, tagada konkurents ja toetada suuremal hulgal ettevõtjaid. Konkurentsiseaduse § 2 lõike 4 kohaselt on valitsev mõju võimalus ühe või mitme ettevõtja poolt ühiselt või ühe või mitme füüsilise isiku poolt ühiselt teise ettevõtja aktsiate või osade omamise kaudu, tehingu või põhikirja alusel või muul viisil otseselt või kaudselt mõjutada teist ettevõtjat, mis võib seisneda õiguses:

- 1) oluliselt mõjutada teise ettevõtja juhtorganite koosseisu, hääletamist või otsuseid või
- 2) kasutada või käsutada teise ettevõtja kogu vara või olulist osa sellest.

Komisjoni määruse (EL) nr 2023/2831 artikli 2 lõike 2 tähenduses tähendab termin „üks ettevõtja“ kõiki ettevõtteid, kelle vahel on vähemalt üks järgmine tunnus:

- a) ettevõtte omab teises ettevõttes aktsionäride või osanike häälteenamust;
- b) ettevõttel on õigus ametisse määrata või ametist vabastada enamikku teise ettevõtte haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liikmetest;
- c) ettevõttel on õigus rakendada teise ettevõtte suhtes valitsevat mõju teise ettevõttega sõlmitud lepingu või selle asutamislepingu või põhikirja kohaselt;
- d) ettevõtte, kes on teise ettevõtte aktsionär või osanik, kontrollib vastavalt kokkuleppele teiste aktsionäride või osanikega üksi sellise ettevõtte aktsionäride või osanike häälteenamust. Üheks

ettevõtjaks peetakse ka ettevõtteid, kes on eelmainitud punktides a–d kirjeldatud suhtes ühe või enama muu ettevõtte kaudu.

Eelnõu § 11 lõiked 1 ja 2 sätestavad taotluse esitamise.

Toetuse taotlemiseks esitab taotleja KIKile selleks ettenähtud tähtajal perioodi 2014–2020 struktuuritoetuse seaduse § 37 lõikes 1 nimetatud registri (edaspidi *e-toetus*) kaudu avalduse ning selles esitatud andmed ja taotluse osaks olevad dokumendid (edaspidi koos *taotlus*). Taotluse esitamise tähtpäeva teatab KIK üleriigilise levikuga ajalehes ja oma veebilehel vähemalt kuus nädalat varem.

Eelnõu § 12 sätestab nõuded taotlusele, mis esitatakse KIKile e-toetuse keskkonna kaudu.

Taotlusvormil tuleb täita korrektselt kõik lahtrid, mis hõlmavad endas infot taotleja, projekti tegevuste, ajakava, eelarve, tulemusnäitajate kohta, ning taotlusele tuleb lisada kõik §-s 12 nimetatud andmed. Punkti 11 kohaselt peab taotleja taotluses täpsemalt ära näitama, milliseid andmeid ta käsitleb oma taotluses ärisaladusena, et KIK saaks hoida haldusmenetluse seaduse § 7 lõike 3 kohaselt ärisaladust. Avaliku teabe seaduse § 35 lõike 1 punkti 17 kohaselt on KIK kohustatud tunnistama asutusesiseseks kasutamiseks mõeldud teabeks teabe, mille avalikustamine võib ärisaladust kahjustada. Taotlusvormil esitatud andmed peavad olema täielikud ja õiged. Kui taotlusvormis esitatakse ebaõigeid andmeid, jätab KIK taotluse rahuldamata. Andmete puudulikkuse korral saadetakse toetuse saajale e-toetuse keskkonnas päring koos suunistega taotluse täiendamiseks. Ühtlasi peab taotleja kinnitama, et ta on taotlusvormi korrektselt täitnud, andmed on õiged ja täielikud ning planeeritud tegevused on kooskõlas määruse, Euroopa Liidu ja riigisiseste õigusaktidega.

Eelnõu § 13 sätestab nõuded taotluse osaks olevatele dokumentidele.

Eelnõu § 13 lõige 1 sätestab, millised andmed, kinnitused või dokumendid peavad taotluses sisalduma.

Taaste- ja vastupidavusrahistu vaatest ei tohi sama eesmärgi saavutamiseks teisi EL toetusi kasutada, v.a kui neid teisi toetusi ei ole juba taastekavasse arvestatud. Taaste- ja vastupidavusrahistu on tulemuspõhine instrument ning kuna maksed on seotud tulemuste saavutamiste ja tingimuste täitmisega, on ka topeltrahastamise kontseptsioon tavapärasest erinev.

Projekti hinnatavad näitajad on toodud määruse lisas: taotletav toetus biometaani tootmisüksuse võimsuse kohta (€/MW), toodetav biometaani kogus (MWh/a), kasvuhoonegaaside heitkoguse keskmine vähenemine aastas (t CO_{2e}/a) ning biometaani tootmises kasutatava toorme transpordi keskkonnamõju.

Taotleja lisab taotlusele seadmete maksumuse hindamiseks vähemalt kaks kirjalikku võrreldavat hinnapakkumust. Ehitustööde maksumuse aluseks võivad olla hinnapakkumused, aga võib olla ka detailne etapiviisiline kalkulatsioon, mis tugineb turuhindadel või taotleja varasemal sarnaste ehitustööde kogemusele. Hangitava projekti elluviimise käigus ei suurendata toetuse summat. Ehitustööde omanikujärelevalve maksumus on kuni 10 protsenti ehitustööde maksumusest.

Eellepingud ei või sisaldada siduvaid kohustusi vastavalt eelnõu § 5 lõikele 10.

Taotluse hindamisel võetakse valikukriteeriumina arvesse tootmises kasutatava toorme transpordi keskkonnamõju minimeerimise kirjeldust, mille kohaselt on mõju võimalikult väike.

Kinnitus ja andmed omafinantseeringu olemasolu kohta on näiteks digiallkirjastatud eelkõkkulepped, eellepingud, tõendid pangast jms. Taotleja peab veenvalt näitama, et tal on taotluse rahuldamise korral võimekus omafinantseering tagada.

Eelnõu § 13 lõikes 2 määratletakse, et kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemise arvutustes tuleb lähtuda KIKi kodulehel avaldatavatest juhenditest ja vormidest.

Eelnõu § 13 lõige 3 sätestab, et taotleja kinnitab nõuete täitmist e-toetuse taotlusvormis kohalduvas lahtis vastavalt konkreetsele projektile kohanduvatele tegevusvaldkondadele. Vastavate nõuete täitmist kontrollib KIK pärast projekti elluviimist järeларуannete esitamise kohustuse alusel.

Eelnõu § 14 sätestab taotluse ja taotleja nõuetele vastavuse kontrollimise.

Eelnõu § 14 lõige 1 sätestab, et KIK kontrollib taotluse tähtaegset esitamist, nõutud dokumentide olemasolu, taotluse vastavust nõuetele ja esitatud andmete õigsust ning taotleja, taotluse ja toetatava tegevuse vastavust taastekava üldtingimuste määruse §-s 5 ja selles määruses sätestatud nõuetele.

Eelnõu § 14 lõige 2 sätestab, et taotleja teavitab KIKi viivitamata taotluses esitatud andmete muutumisest või asjaoludest, mis võivad mõjutada taotluse kohta otsuse tegemist.

KIK võib taotluse menetlemise käigus nõuda taotlejalt selgitusi ja lisainfot taotluses esitatud andmete kohta või taotluse muutmist, kui ta leiab, et taotlus ei ole piisavalt selge, näidates ühtlasi, milliseid asjaolusid on vaja selgitada või muuta või milliste asjaolude kohta on vaja lisadokumente. Taotluse kohta selgituste ja lisainfo andmise või taotluse muutmise käigus ei muudeta taotlust osas, mis puudutab hindamiskriteeriumeid või võib mõjutada projektile antavaid punkte. KIKil on õigus taotluse ja taotluse kohase projekti hindamiseks tellida ekspertiisi ning teostada taotleja juures kohapealset kontrolli. KIK annab taotluse täienduste ja muudatuste esitamiseks või puuduse kõrvaldamiseks taotlejale kuni 14-päevase tähtaja.

Eelnõu § 15 sätestab taotluste hindamise kriteeriumid ja hindamise korra.

Abi antakse konkureeriva pakkumismenetluse tulemusel. Üldise grupierandi määruse artikli 2 punkt 38 kohaselt on see mittediskrimineeriv pakkumismenetlus, millega nähakse ette piisava arvu ettevõtjate osalemine ning mille puhul abi antakse kas pakkuja esialgse pakkumuse või enampakkumishinna alusel. Lisaks on sama määruse artikli 41 lõike 10 punkti b kohaselt pakkumismenetlusega seotud eelarve või maht siduvaks piiranguks, mis toob kaasa olukorra, kus kõik pakkujad ei saa abi saada. Sama määruse artikli 41 lõike 10 punkti c kohaselt välistatakse kohanduste tegemine pärast pakkumismenetluse tulemuste selgumist (näiteks pakkumise tulemuse või jaotamise alased edasised läbirääkimised).

Abi andmine põhineb objektiivsetel, selgetel, läbipaistvatel ja mittediskrimineerivatel abikõlblikkus- ja valikukriteeriumidel, mis on eelnevalt kindlaks määratud ja avaldatud vähemalt kuus nädalat enne taotluste esitamise tähtaega, et võimaldada tõhusat konkurentsi vastavalt üldise grupierandi määruse artikli 41 lõike 10 punktile a. Sama lõike punkt d täpsustab, et vähemalt 70 % pakkumuste järjestamiseks ja lõpptulemusena abi andmiseks

kasutatavate valikukriteeriumite määratlemisel kasutatakse abi taastuvallikatest või tõhusa koostootmisega toodetava energia tootmise võimsuse ühiku kohta. See kohaldub hindamiskriteeriumile number üks. Biometaani mõiste taastuvallika tähenduses tuleneb taastuenergia direktiivist. Määruse § 2 lõike 1 kohaselt kasutatakse määruses mõisteid kooskõlas taastuenergia direktiiviga.

Eelnõu § 15 lõigetes 1 kuni 3 sätestatakse, et projekti hindamiseks moodustab KIK hindamiskomisjoni, kuhu kuuluvad liikmed Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumist, Kliimaministeeriumist ja KIKist. KIK võib kaasata täiendavalt eksperte. Hindamiskomisjoni tööd võib korraldada veebi teel. Kõik hindamiskomisjoni liikmed allkirjastavad erapooletuse ja sõltumatuse deklaratsiooni. Hindamiskomisjoni tööd korraldab KIK, vajadusel kutsudes kokku koosolekud. Hindamiskomisjoni eksperte ei avalikustata, et neid ei oleks võimalik taotlejatel mõjutada. Eksperte ei avalikustata ka tagantjärgi, et tagada võimalus samade ekspertide kasutamiseks järgmistes sarnase spetsiifikaga toetuskeemides. Hindamiskomisjoni loetakse otsustusvõimeliseks, kui koosolekul osalevad kõik hindamiskomisjoni liikmed.

Eelnõu § 15 lõige 4 sätestab, et KIK hindab taotlusi lisas „Biometaani tootmise hindamiskriteeriumid“ sätestatud hindamiskriteeriumite alusel ja moodustab hindamistulemuste alusel taotluste paremusjärjestuse.

Eelnõu § 15 lõige 5 sätestab, et kasvuhoonegaaside heitkoguste vähenemine arvutatakse taotluses esitatud andmete põhjal abikõlblikkuse perioodile järgneva viie aasta keskmise alusel.

Eelnõu § 15 lõige 6 sätestab, et projektile hindamiskriteeriumite alusel antud hindepunktide liitmisel saadakse projekti koondhinne, mille alusel moodustatakse taotluste paremusjärjestus, alustades kõrgeima koondhindega taotlusest. Võrdse koondhindega taotluste puhul rahuldatakse esmalt taotlus, mis sai rohkem hindepunkte määruse lisas sätestatud hindamiskriteeriumis number üks. Hindamiskriteeriumis number üks saadud võrdsete hindepunktide korral eelistatakse suurema omafinantseeringuga taotlust.

Eelnõu § 16 sätestab taotluse rahuldamise ja rahuldamata jätmise.

Eelnõu § 16 lõikes 1 sätestatakse, et taotlused rahuldatakse paremusjärjestuse alusel. Taotlus rahuldatakse, kui see vastab määruses sätestatud nõuetele.

Kui paremusjärjestuses kõrgeima koondhinde saanud projekti taotlus rahuldatakse ja eelarvesse jääb veel vabu vahendeid, siis on võimalik rahuldada ka järgmistele kohtadele tulnud taotlused kuni eelarve vahendite ammendumiseni.

Eelnõu § 16 lõige 2 selgitab, et kui ühte kontserni kuuluvad ettevõtjad, keda loetakse määruse mõistes üheks ettevõtjaks, esitavad eraldi taotlused ja need vastavad määruses toodud nõuetele, kuid ületavad § 10 lõikes 3 nimetatud piirangu taotletava toetuse maksimumsuuruse (5 miljonit eurot ühe ettevõtja kohta) osas, rahuldatakse ettevõtja see taotlus, mis sai koondhindeks rohkem hindepunkte.

Eelnõu § 16 lõige 3 sätestab taotluse rahuldamise otsuses sisalduva.

Eelnõu § 16 lõige 4 sätestab, et kui kõigi nõuetelevastavate taotluste rahastamise summa ületab toetuseks ettenähtud vahendeid, võib KIK teha taotluse osalise rahuldamise otsuse ja taotleja nõusolekul taotletud toetuse summat vähendada tingimusel, et saavutatakse toetuse eesmärgid.

Eelnõu § 16 lõikes 5 sätestatakse taotluse rahuldamata jätmise otsuse tingimused. Taotlus jäetakse rahuldamata, kui taotleja, taotlus või toetatav tegevus ei vasta toetuse saamiseks esitatud nõuetele, näiteks toetust ei taotleta toetatavale tegevusele, tegevust ei planeerita ellu viia abikõlblikkuse perioodil või kui KIKil tekib kahtlus toetuse eesmärgipärase kasutamise osas ja muudel juhtudel, kui taotluses väljendub teave, mis on vastuolus määruses sätestatud toetuse andmise tingimustega. Taotlus jäetakse rahuldamata, kui eelarvelised vahendid ammenduvad ja kui taotleja ei ole nõus lõike 4 kohase toetussumma vähendamisega. Kui taotleja ei vasta nõuetele või taotluses on puudusi, annab KIK taotlejale puuduse kõrvaldamiseks tähtaja.

Eelnõu § 16 lõige 6 sätestab, et otsuse taotluse rahuldamise või rahuldamata jätmise kohta teeb KIK 60 kalendripäeva jooksul alates taotluste esitamise tähtpäevast.

Eelnõu § 17 sätestab taotluse rahuldamise otsuse muutmise tingimused.

Eelnõu § 17 lõige 1 sätestab, et KIK võib taotluse rahuldamise otsust muuta või selle otsuse kehtetuks tunnistada, kui toetuse saaja ei esita määruse §-s 20 nimetatud dokumente või ei vii tegevusi ellu selles määruses sätestatud tingimustel.

Eelnõu § 17 lõige 2 sätestab, et toetuse taotluse rahuldamise otsust võib toetuse saaja algatusel muuta üksnes põhjendatud juhul ja tingimusel, et alguses kavandatud tegevus viiakse olulises ulatuses ellu, saavutatakse toetuse andmise eesmärgid ning toetuse summa ei suurene. Põhjendatud juhuna käsitatakse asjaolu, mida ei olnud võimalik toetuse taotlemisel ette näha.

Eelnõu § 17 lõige 3 sätestab, et KIK otsustab taotluse rahuldamise otsuse muutmise arvates 20 tööpäeva jooksul sellesisulise taotluse saamisest.

Eelnõu § 18 sätestab toetuse saaja kohustused.

Eelnõu § 18 lõige 1 sätestab, et toetuse saaja tagab tegevuste elluviimise taotluses ja taotluse rahuldamise otsuses ning määruses sätestatud tingimuste kohaselt ja täidab lõike 1 punktides 1–10 sätestatud kohustusi.

Eelnõu § 18 lõige 2 sätestab, et punktis 10 nimetatud aruande koostamisel lähtub taotleja KIKi veebilehel avaldatud kliimakindluse hindamise juhendist ja vormidest.

Eelnõu § 18 lõige 3 sätestab, et toetuse saaja säilitab toetuse kasutamisega seotud dokumente kümme aastat.

Eelnõu § 18 lõige 4 sätestab, toetuse saaja teavitab alates taotluse esitamisest kuni viimase toetusosa väljamaksmiseni viivitamata KIKi kirjalikult taotluses esitatud või toetatava tegevusega seotud andmete muutumisest või tegevuse elluviimist takistavast asjaolust.

Eelnõu § 18 lõigetes 5 ja 6 sätestatakse, et projekt peab olema täielikult ellu viidud ja seda tõendavad dokumendid esitatud KIKile hiljemalt 2026. aasta 31. märtsiks. Projekti käigus soetatud või rajatud ehitised peab olema taotluses kirjeldatud viisil Eestis kasutusel vähemalt kuni 2031. aasta 31. märtsini.

Eelnõu § 19 sätestab hanke korraldamise tingimused.

Eelnõu § 19 lõiked 1-3 sätestavad, et toetust makstakse kulude pinnalt, mis on kantud riigihangete seadust järgides või riigihangete seaduse mõistes mittehankija puhul riigihangete seaduse § 3 kohaseid põhimõtteid järgides. Hanke all mõeldakse nii riigihanget kui ostumenetlust. Kui toetuse saaja on hankija riigihangete seaduse tähenduses, siis tuleb tal hankida kõik toetusest hüvitatavad asjad, teenused või ehitustööd riigihangete seadust järgides. Ja kui tal on olemas hankekord, siis väikehanked vastavad selle reeglitele. Eelnõus nimetatakse nii riigihanget kui ostumenetlust hankeks, sest sisuliselt on tegemist mõlemal juhul ehitustöö, asja või teenuse hankimisega. Kõik maksumused on sätestatud ilma käibemaksuta.

Mittehankijast toetuse saaja viib läbi ostumenetluse. Riigihangete registrit kasutades valitakse menetlusliigiks „toetuse saaja ost“. Ei ole kohustust ostumenetlust läbi viia riigihangete registris, kuid alates 100 000 euro suurusest hankest, ilma käibemaksuta, on kohustus avaldada riigihangete registris hanketeade.

Lisaks on sätestatud tingimused, et toetuse saaja kohustub esitama hankedokumentide eelnõud KIKile ülevaatamiseks enne asja, teenuse või ehitustöö hanke läbiviimist, kui hanke eeldatav maksumus ilma käibemaksuta ületab 100 000 eurot. Kui hanke eeldatav maksumus ilma käibemaksuta on alla 100 000 euro, siis mittehankijast toetuse saaja võtab kolm võrreldavat hinnapakumist või kui nende saamine on raske, siis avaldab hanketeate riigihangete registris. Hanketeate avaldamise korral tuleb silmas pidada, et pakkumuse esitamiseks oleks jätud mõistlik aeg.

Kui toetuse saaja ei ole hankija, siis tema jaoks on riigihangete registris hanketeate avaldamine kohustuslik, kui hanke eeldatav maksumus on ilma käibemaksuta 100 000 eurot. Hankija jaoks on madalamad piirmäärad riigihangete seadusest tulenevalt. Alla 100 000 eurose ilma käibemaksuta eeldatava maksumusega hanke korral tuleb küsida kirjalikult vähemalt kolm võrreldavat hinnapakumist mittehankijast toetuse saaja puhul või avaldada hanketeade riigihangete registris.

Eelnõu § 19 lõiked 2-4 sätestavad, et kui sõlmitava lepingu eeldatav maksumus on suurem või võrdne 20 000 euroga, kuid väiksem kui 100 000 eurot, siis on toetuse saaja kohustatud lepingu sõlmimiseks olema saanud vähemalt kolm kirjalikku võrreldavat hinnapakumist vastavas turusektoris tegutsevalt isikult. Pakkumused on võrreldavad kui pakkujatele on esitatud sama teave ja antud pakkumuste esitamiseks samavõrra aega ning pakkumused konkureerivad omavahel ehk pakkujad on konkurendid mitte seotud isikud. Teatud juhtudel, nt spetsiifilised tehnoloogia hanked, ei ole turul kolme konkureerivat pakkujat. Seetõttu on eelnõus alternatiivselt sätestatud võimalus avaldada hanketeade riigihangete registris, mis tagab kõikidele huvitatud isikutele juurdepääsu teabele hanke kohta ja võimaluse pakkumus esitada. Sama kohustus on lõikes 3 sätestatud hangete puhul, mille tulemusel sõlmitava lepingu eeldatav maksumus on 100 000 eurot või suurem. Hanketeate riigihangete registris avaldamise kohustus ei ole samasisuline hanke riigihangete registris läbiviimise kohustusega. Kui toetuse saaja on hankija riigihangete seaduse § 5 kohaselt, siis tuleb tal järgida riigihangete seadust, sh seal kehtestatud piirmäärasid hanketeate avaldamisele ja hanke registris läbiviimisele.

Eelnõu § 19 lõiked 5-7 kirjeldavad hanke läbiviimist. KIKil on kohustus nõustada toetuse saajat hangete läbiviimisel, et hange viidaks läbi määruse nõuete kohaselt. Lepingu muutmise plaanidest tuleb KIKi enne muutmist teavitada, et KIK saaks kontrollida ja nõustada, et muutmine vastaks riigihangete õiguses lubatule ning mittehankijate puhul ei satutaks vastuollu RHS §-st 3 tulenevate põhimõtetega.

Kui toetuse saaja on hankija riigihangete seaduse kohaselt, siis sätestatakse tema suhtes taotluse rahuldamise otsuses Euroopa Liidu õigusest tulenev kohustus koguda alltöövõtjate andmeid.

Eelnõu § 19 lõike 8 kohaselt ei tohi taotleja küsida hinnapakkumust enda ega omavahel seotud isikutelt, kellele kehtib tulumaksuseaduse § 8. Tulumaksuseaduse § 8 sätestab, millal isikud loetakse omavahel seotuks, näiteks kui üks isik omab teise isiku üle märkimisväärset mõjuvõimu või neil on ühine juhtimisorgan. Sellised seotud isikud võivad pakkuda üle- või alahinnatud hindu, mis ei ole objektiivsed ja võivad mõjutada taotleja otsuseid. Seetõttu on nende väljajätmine hinnapakkumuste küsimisest vajalik tagamaks, et hinnapakkumused on objektiivsed ja usaldusväärsed.

Eelnõu § 20 sätestab toetuse kasutamise seotud aruannete esitamise tingimused.

Eelnõu § 20 lõike 1 kohaselt on aruandlusperioodi kestus kuus kuud. Toetuse saaja esitab KIKile tegevuse elluviimise vahearuanded 31. märtsi seisuga hiljemalt 4. aprillil ja 30. septembri seisuga hiljemalt 4. oktoobril. Toetuse saaja esitab tegevuse elluviimise lõpparuande projekti abikõlblikkuse perioodi lõpuks, aga mitte hiljem kui 31. märts 2026. a.

Eelnõu § 20 lõige 2 sätestab, et vahearuandes esitatakse andmed projekti elluviimise kohta ja hinnang tegevuste elluviimise tulemuste kohta vastavalt taotluses esitatule.

Eelnõu § 20 lõige 3 sätestab, et KIK kinnitab projekti vahe- ja lõpparuande või saadab selle toetuse saajale täiendamiseks 20 tööpäeva jooksul arvates selle esitamisest ning täpsustab andmed, mida tuleb lõpparuandes esitada: 1) prognoos toodetud ja kasutusele võetud biometaan koguse kohta (MWh/a); 2) prognoos välditud kasvuhoonegaaside heitkoguse kohta taotluses esitatud meetodika kohase arvutuskäigu põhjal ($t \text{ CO}_2e/a$); 3) andmed transpordis kasutatava taastuenergia kohta.

Eelnõu § 20 lõike 4 kohaselt peab toetuse saaja esitama kord aastas KIKile viie aasta jooksul projekti abikõlblikkuse perioodi lõppemisest järgmised andmed:

- 1) toodetud ja kasutusele võetud biometaan kogus (MWh/a);
- 2) välditud kasvuhoonegaaside heitkogus lähtuvalt taotluses esitatud meetodika kohasele arvutusele ($t \text{ CO}_2e/a$);
- 3) andmed transpordis kasutatava taastuenergia kohta.
- 4) andmed tootmisüksuse kasutamise, hoolduse, remondi ning omaduste muutumise kohta;
- 5) andmed kliimakincluse hindamisel välja toodud riskide leevendamiseks ette nähtud lahenduste rakendamise kohta;
- 6) kirjeldus kääritusjäägi kasutamise kohta;
- 7) metaanilekete minimeerimise ja nendega seotud hädaolukordade lahendamise kirjeldus.

Eelnõu § 21 sätestab investeringu tegemist tõendavate dokumentide ja maksetaotluste esitamise tingimused.

Maksetaotluse peab esitama toetuse saaja. Maksetaotlus esitatakse e-toetuse keskkonna vahendusel KIKile ja see sisaldab lõikes 1 nõutud dokumente. Lepingu all on mõeldud nii hankelepingut RHS-i tähenduses kui ka käsundus-, töövõtu- või müügilepingut. Õiguskaitsevahendid võlaõigusseaduse mõistes on näiteks täiendava tähtaja andmine, kui töövõtja või müüja rikub kokkulepitud lepingu täitmise perioodi. Kulu tasumist tõendav dokument tähendab maksekorraldust või muud panga maksedokumenti, mis tõendab arve tasumist. Raamatupidamises projekti kulude kajastamist tõendav dokument tähendab

raamatupidamise programmist kulukonto väljavõtet, mis tõendab vastava arve kajastamist raamatupidamises.

Eelnõu § 22 sätestab toetuse maksmise ja toetuse maksmisest keeldumise tingimused.

Eelnõu § 22 lõige 1 sätestab, et toetust makstakse taastekava üldtingimuste määruse § 9 lõike 3 punktide 1 ja 2 kohaselt. Taastekava üldtingimuste määruse § 9 lõike 3 punktide 1 ja 2 kohaselt võib toetuse andmise tingimustes ja taotluse rahuldamise otsuses või rahastamislepingus makse tegemiseks ette näha toetuse maksmise tekkinud ja tasutud kulude alusel või kokkulepitud tingimuste täitmise alusel.

Eelnõu § 22 lõige 2 sätestab, et KIK võib maksta toetuse otse töövõtjale tingimusel, et toetuse saaja on tasunud arve omafinantseeringu osa katva summa.

Eelnõu § 22 lõige 3 sätestab, et toetus makstakse tegelike kulude alusel üksnes abikõlblike kulude hüvitamiseks ja siis, kui toetuse saaja on tegevused nõuetekohaselt projekti abikõlblikkuse perioodil ellu viinud ning saavutanud toetuse eesmärgid.

Eelnõu § 22 lõige 4 sätestab, et toetuse saaja on toetuse kasutamisel kohustatud järgima riigihangete seadust, kui ta on hankija riigihangete seaduse tähenduses. Kui lõppsaaja ei ole hankija riigihangete seaduse tähenduses ja teenuse, asja või ehitustöö eeldatav maksumus on ilma käibemaksuta võrdne 20 000 euroga või sellest suurem, peab ostumenetluse läbiviimisel järgima riigihangete seaduse §-s 3 sätestatud riigihanke korraldamise üldpõhimõtteid.

Eelnõu § 22 lõige 5 sätestab, et KIK keeldub toetuse maksmisest järgmistel tingimustel:

- 1) kui pärast taotluse rahuldamist, kuid enne toetuse maksmist tehakse kindlaks taotluse rahuldamata jätmise alused;
- 2) taastekava üldtingimuste määruse § 9 lõikes 7 sätestatud juhtudel;
- 3) kui toetuse saaja ei ole täitnud toetuse saaja kohustusi.

Taastekava üldtingimuste määruse § 9 lõike 7 kohaselt võib toetuse maksmise või ettemakse tegemise peatada või maksmisest keelduda, kui:

1) eeldused makse tegemiseks ei ole täidetud või asjaolud makse tegemiseks ei ole üheselt selged;

1¹) esineb põhjendatud kahtlus, et toetuse kasutamisega seotud tingimused on täidetud näiliselt, on esitatud valeandmeid, projekti elluviimisel on tuvastatud pettus või korrupsioonijuhtum või esineb huvide konflikt;

2) tagasinõutav toetuse summa ei ole lõplikult või nõuetekohaselt tagasi makstud;

3) ilmnunud asjaolude põhjal on kahtlus, et toetuse saaja ei suuda viia projekti ettenähtud ajaks ellu;

4) taotletavat makse summat on võimalik tasaarveldada tagasinõudmise otsuse kavandis nimetatud tagasimaksmisele kuuluva toetusega;

5) Euroopa Komisjon on teinud otsuse toetuse makse peatamise või toetuse maksest keeldumise kohta.

Eelnõu § 22 lõige 6 sätestab, et KIK kontrollib maksetaotluse ja sellele lisatud dokumentide nõuetele vastavust ja nendes esitatud andmete õigsust. Kui maksetaotluses või dokumentides esineb puudusi või on vajalik esitada lisainformatsiooni, annab KIK taotlejale seitse kalendripäeva puuduste kõrvaldamiseks.

Eelnõu § 23 sätestab taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise ja toetuse tagasinõudmise korra.

Toetuse tagasinõudmise ja tagasimaksmise kord on sätestatud taastekava üldtingimuste määruse §-s 11. Selle kohaselt on vahendusametusele õigus teha taotluse rahuldamise otsuse täielikult või osaliselt kehtetuks tunnistamise otsus või projektile eraldatud toetus tagasi nõuda proportsionaalselt rikkumise ulatusega järgmistel juhtudel:

- 1) toetuse saamise või kasutamisega seotud kohustust või nõuet ei ole osaliselt või täielikult täidetud;
- 2) toetust on kasutatud selliste kulude või tegevuste rahastamiseks, mis ei ole toetatavad;
- 3) toetuse saamise või kasutamisega seotud tingimused on täidetud näiliselt, toetuse saamiseks on esitatud valeandmeid, projekti elluviimisel on esinenud pettus, korruptsioon või huvide konflikt;
- 4) toetust saanud isiku suhtes on algatatud pankroti- või likvideerimismenetlus ja seeläbi ei ole võimalik tagada projekti elluviimist ettenähtud tingimustel ega kavandatud tulemuste saavutamist.

Taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse kehtetuks, kui toetuse saajat on karistatud karistusseadustiku § 260¹ alusel, kui toetus on määratud 12 kuu jooksul enne ebaseadusliku töötamise avastamist või toetust kavatakse maksta viie aasta jooksul ebaseadusliku töötamise avastamisest arvates.

Taotluse rahuldamise otsuse kehtetuks tunnistamise ja toetuse tagasinõudmise otsuse võib teha viie aasta jooksul või, kui toetuse suurus on 60 000 eurot või sellest väiksem, kolme aasta jooksul projektile viimase makse tegemisest või ettemakse korral selle kasutamise tõendatuse lugemise päevast alates, välja arvatud juhul, kui Euroopa Liidu õigusest tuleneb teisiti.

Toetuse saaja peab tagasinõutud toetuse maksma tagasi 60 kalendripäeva jooksul, ebaseadusliku või väärkasutatud riigiabi nõude puhul nelja kuu jooksul, tagasinõude otsuse kehtima hakkamise päevast alates.

Tagasimaksmisele kuuluva toetuse võib tasaarveldada sama projekti raames maksmisele kuuluva toetusega.

Ebaseadusliku ja väärkasutatud riigiabi tagasinõudmise korral juhendatakse konkurentsiseaduse §-s 42 sätestatud ebaseadusliku riigiabi ja väärkasutatud riigiabi tagastamise sätetest, kui Euroopa Liidu õigusest ei tulene teisiti.

Eelnõu § 23 lõige 2 sätestab, et KIK tunnistab taotluse rahuldamise otsuse täielikult või osaliselt kehtetuks ja nõuab toetuse tagasi, kui esineb vähemalt üks järgmistest asjaoludest:

- 1) ilmneb asjaolu, mille puhul ei oleks taotlust rahuldatud;
- 2) toetuse saaja ei ole projektiettenähtud tähtaja jooksul ellu viinud;
- 3) toetuse saaja ei täida Euroopa Liidu õigusaktides, taastekava üldtingimuste määruuses või selles määruuses sätestatud kohustusi;
- 4) toetuse saaja esitab avalduse taotluse rahuldamise otsus kehtetuks tunnistada;
- 5) projekti ei ole võimalik projekti elluviimise tähtaja jooksul ellu viia;
- 6) ilmneb taastekava üldtingimuste määruse §-s 11 sätestatud asjaolu.

Eelnõu § 23 lõige 3 sätestab, et taotluse rahuldamise otsus tunnistatakse kehtetuks, kui toetuse saaja ei ole esitanud kahe kuu jooksul taotluse rahuldamise otsusest arvates projekti

kliimakindluse vastavuse tõendamiseks kliimakindluse hindamise aruannet. Kliimakindluse hindamine pärast taotluse rahuldamise otsuse saamist kahe kuu jooksul tagab taotlejale väiksema halduskoormuse taotluse esitamisel. Kui toetuse saaja ei esita nõutud dokumente või kui selgub, et projekt ei vasta kliimakindluse tingimustele, siis tunnistatakse taotluse rahuldamise otsus kehtetuks. Kliimakindluse juhendi ja vormid avaldab KIK taotlusvooru avamisel oma kodulehel. Taotlejal on võimalik nendega tutvuda ja soovi korral esitada täidetud vormid koos taotlusega. Sel juhul loeb KIK § 5 lõikes 5 dokumentide esitamise nõude täidetuks ja hindab selle vastavust koos taotlusega.

Eelnõu § 23 lõige 4 sätestab, et kui projekti tulemust ei ole ettenähtud tähtaja jooksul saavutatud, nõutakse kogu makstud toetus tagasi. Kui projekti tulemus on saavutatud osaliselt, nõutakse toetus tagasi osaliselt.

Eelnõu § 23 lõige 5 sätestab, et kui toetuse saaja ei säilita toetuse abil soetatud vara viis aastat pärast abikõlblikkuse perioodi lõppu ega kasuta seda sama ajavahemiku jooksul sihtotstarbeliselt, nõutakse toetus proportsionaalselt tagasi. Sihtotstarbeliseks kasutamiseks loetakse vara kasutamine taotluses kirjeldatud eesmärgil. Kuna tulenevalt investeeringu eesmärgist on investeeringuga kaasnev mõju saavutatav pärast 31. detsembrist 2026, kui investeering on tehtud ja biometaanitootmisüksus on rajatud ning saavutanud oma nominaalvõimsuse, on investeeringu eesmärgipärase kasutuse tähtaeg viis aastat taastekava üldtingimuste määruse § 2 lõike 6¹ alusel.

Eelnõu § 24 sätestab dokumentide säilitamise korra.

Määruse alusel esitatud dokumente säilitab KIK 10 aastat arvates viimase toetuse määramise otsuse tegemisest.

Eelnõu § 25 sätestab vaidemenetluse korra.

KIKi otsuse või toimingu peale võib enne halduskohtusse kaebuse esitamist esitada KIKile vaide haldusmenetluse seaduses sätestatud alusel ja korras.

3. Määruse vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõu väljatöötamisel võeti aluseks Euroopa Komisjoni määrus (EL) nr 651/2014 artikli 41 (investeeringuteks ettenähtud abi taastuvallikatest toodetud energia ja vesiniku ning tõhusa koostootmise edendamiseks) tähenduses.

Eelnõus nimetatud Euroopa Liidu õigusaktid on kättesaadavad Euroopa Liidu Teataja veebilehel <http://eur-lex.europa.eu>.

4. Määruse mõjud

Eelnõu rakendamine kestliku biometaanitootmise ja kasutuse hoogustamiseks ning taastuvenergia osakaalu suurendamiseks ja selle kasutuselevõtu kiirendamiseks toob kaasa positiivseid või kaudseid positiivseid mõjusid majandusele, elu- ja looduskeskkonnale, julgeolekule, regionaalarengule ja sotsiaalvaldkonnale. Eelnõu rakendamine ei too kaasa mõju riigi ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele.

2023. aasta lõpu seisuga oli Eestis 8 töötavat biometaanijaama. 2023. aastal toodeti Eestis umbes 210 GWh (või umbes 21 miljonit Nm³) biometaanit, millest 62 GWh toodeti

loomasõnnikust, 33 GWh reoveesetest, 42 GWh toiduainetööstuse jääkidest, 70 GWh biolagunevatest jäätmetest ja 3 GWh muudest allikatest.

2030. aastaks võiks Eesti Biogaasi Assotsiatsiooni hinnangul potentsiaalne biogaasi tootmiskaht ulatuda kuni 1 TWh-ni (umbes 100 miljonit Nm³), samas kui näiteks keskmine aastane gaasitarbimine Eestis on olnud umbes 5 TWh. Selle potentsiaali saavutamiseks on muu hulgas vaja toetust investeringuteks, sest suuremate biometaani tootmisüksuste (3-4 miljonit Nm³/a) maksumus on hinnanguliselt 10-15 miljonit eurot.

Arvestades RRFi ja REPowerEU rakendamise ajakava ning vajadust kiirendada biometaani tootmise ja kasutuselevõtu meetmeid juba enne 2027. aastat, võimaldab esmane kiireloomuline toetus suurendada biometaani tootmisvõimsust vähemalt 4 miljoni m³/a võrra. Eesti tegelik pikaajaline investeringute kogumaht on hinnanguliselt mitu korda suurem.

Mõjud majandusele

Maagaasiturg on viimastel aastatel olnud äärmiselt ebastabiilne ning väga suurte hinnakõikumistega. Kuigi biogaasi tootmise potentsiaal ei ole tõenäoliselt piisav, et asendada kogu maagaasi kasutust, on sellel oluline mõju energiasõltumatuks, kuna tegemist on kontrollitava kohalikele taastuvatele ressurssidele toetava energiatootmisega. Bioenergia, eriti biogaasi ja -metaani tootmine kui kontrollitud energiatootmine kohalikest taastuvatest ressurssidest, on saanud täiendava impulsi seoses energiavarustuse ja -julgeoleku tagamisega, eriti viimastel aastatel ja seoses Venemaa rünnakuga Ukrainale. Seetõttu kasvab järgnevatel aastatel vajadus ja huvi biogaasi tootmise laiendamise ning uute biogaasi tootmisjaamade rajamise vastu. Määruse rakendamisel on positiivne sotsiaalne mõju, sest toetatavad investeringud aitavad ettevõtjatel luua uusi töökohti, sh väljaspool linnalisi piirkondi.

Mõju elu- ja looduskeskkonnale

Taastuvenergia osatähtsuse suurendamine hajutab energiasektori keskkonnamõjusid, parandab jätkusuutlikkust ja majanduse konkurentsivõimet. Biometaani kasutuse hoogustamine võimaldab asendada fossiilkütuste kasutamist ning mille laialdasema kasutusele võtmisega panustame kliimaeesmärkidesse ja puhtamasse keskkonda.

Biogaasi ja -metaani tootmine võiks eelkõige põllumajandusettevõtetele kui peamise biogaasi tootmise sisendressursi pakkujale olla oluline tegevus, mis aitab roheleppes eesmärkide saavutamiseks liikuda kõrgema ringlussevõtu, tõhususe ja jätkusuutlikumate ärimudelite suunas. Biometaani tootmine aitab vähendada KHG heitkogust nii põllumajandussektoris kui ka nendes sektorites, kus biogaasi kasutatakse. Samuti võimaldab see vähendada sõnniku käitlemisel tekkivat lõhnareostust. Biogaasi tootmisel tekib kääritusjääk (digestaat), mis sisaldab taimetoitaineid ja tuleb ringmajanduse põhimõtetele väärtusliku orgaanilise väetisena tagasi mulda viia.

Mõju julgeolekule ja välissuhetele

Investeering on siseriiklikul tasandil rakendatav meede, millel on ka piiriülene või riikideülene mõõde või mõju, eriti Balti riikides ja Soomes, kuna see aitab kooskõlas REPowerEU eesmärkidega tagada energiavarustust Euroopa Liidus tervikuna, eriti säästva biometaani kasutuselevõtu kiirendamise osas.

Mõju regionaalarengule

Toetusel on positiivne mõju tasakaalustatud regionaalarengule, mis avaldub peamiselt ettevõtluse toetamise kaudu väljaspool linnapiirkondi. Kuigi toetuse taotlemise võimalus hõlmab kogu Eesti territooriumi regionaalseid erisusi tegemata, siis kuna esmatootjad ja -töötajad paiknevad eelkõige maapiirkondades, panustab see maapiirkondade mahajäämuse vähendamisse töökohtade kättesaadavuse osas. Positiivne mõju avaldub läbi otseste

töökohtade, mis luuakse seoses biometaanitootmisüksuste käitamise ja kaudsete töökohtade, mis kaasnevad või säilitatakse biometaanitootmiseks varutava toorme kogumise, jääkide teisese kasutamise ning logistikaga.

5. Määruse rakendamise seotus tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Määruse rakendamiseks sõlmib ministeerium halduslepingu riikliku sihtasutusega SA Keskkonnainvesteeringute Keskus, kelle ülesanne on korraldada investeeringuprojektide elluviimine, mis hõlmab endas ettevalmistavaid tegevusi, planeerimist, projektide läbiviimist ja järelevalvet. Toetuse eelarveks on planeeritud 19 600 496 eurot; tööjõu, kommunikatsiooni ja muude investeeringu juhtimisega seotud kulude jaoks on planeeritud 399 504 eurot (2 protsenti kogukuludest). Määruse rakendamisega ei kaasne täiendavaid riigieelarvelisi tulusid.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Määruse kooskõlastamine, huvirühmade kaasamine ja avalik konsultatsioon

Eelnõu koostati konsulteerides Keskkonnainvesteeringute Keskuse, Kliimaministeeriumi ning valdkonna organisatsioonide ja ettevõtete esindajatega. Eelnõu esitati kooskõlastamiseks eelnõude infosüsteemi EIS kaudu Kliimaministeeriumile, Rahandusministeeriumile ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile. Eelnõu saadeti e-posti teel arvamuse avaldamiseks KIKile ja Riigi Tugiteenuste Keskusele.

(allkirjastatud digitaalselt)

Marko Gorban
Kantsler